

ANALIZA SUSTAVA BESPLATNE
PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA
UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I
SVJEDOCIMA 2015 - 2022

AUTORI:

Romić, Danijela, univ.spec.admin.publ., v.pred.

Špek, Miren, dipl.iur.

Bošnjak, Melita, dipl.iur.

Skoko, Marjana, dipl.iur.

Sadržaj

UVODNA RIJEČ IZDAVAČA	1
UVODNO O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI	3
ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2015. - 2018.	5
ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2019. - 2020.	10
ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2021. - 2022.	18
IZAZOVI I POZITIVNI ASPEKTI U PRUŽANJU PRIMARNE PRAVNE POMOĆI ...	23
ZAKLJUČAK I PREPORUKE	26
IZVORI	29

UVODNA RIJEČ IZDAVAČA

Pravo na pristup pravosuđu jedno je od temeljnih ljudskih prava. Ostvarivanje toga prava umnogome ovisi o dostupnosti pravne pomoći svim građanima bez obzira na njihov materijalni i socijalni status. Stoga je postojanje efikasnog sustava besplatne pravne pomoći u svakoj državi, pa time i županiji, gradu, općini jedan od osnovnih jamaca ostvarivanja ljudskih prava u svakodnevnom životu i jedan od ključnih elemenata za suzbijanje diskriminacije po osnovi imovnog stanja i/ili statusa žrtve nasilja.

Udruga za podršku žrtvama i svjedocima od svoga osnivanja (2006.) usmjerena je na ostvarivanje prava i poboljšanje društvenog položaja i statusa žrtava i svjedoka kroz pružanje podrške u pravnom i emocionalnom/psihološkom aspektu, te u 2015. godini postaje ovlaštena pružateljica primarne pravne pomoći, pri registru Ministarstva pravosuđa RH. Napomenimo, kako ovlaštene udruge pružaju primarnu pravnu pomoć u RH, u skladu s uvjetima i na način propisan Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći. Ovlast za pružanje pravne pomoći udruga tako stječe upisom u Registar pružatelja primarne pravne pomoći koji vodi Ministarstvo pravosuđa i uprave. Udruga se upisuje u Registar kada dokaže da je, radi pružanja pravne pomoći osigurala suradnju s osobom koja je završila diplomski studij prava, položila državni stručni ili pravosudni ispit i ima najmanje dvije godine radnog staža u struci, odnosno znanstveno zvanje te priloži dokaz o uplati osiguranja od odgovornosti za štetu nanesenu stranci pružanjem pravne pomoći u visini od 50 % osiguranja propisanog Zakonom o odvjetništvu. U Registar je na dan 31. prosinca 2021. upisano ukupno 49 ovlaštenih udruga.

Udruga izmjenama unutarnjih akata širi korisničku skupinu u tadašnjim Referentnim centrima Vukovar i Osijek (danas uredi), a to su građani koji nisu nužno žrtve kaznenih djela i prekršaja, ali su ovlašteni dobiti pravnu pomoć, te se smatraju nižeg imovnog stanja i/ili imaju statusa žrtve nasilja. Od 2022. godine ured u Varaždinu postaje pridruženi član pružateljica primarne pravne pomoći u Udruzi, te se upisuje u registra pri ministarstvu pravosuđa. Bitno je za naglasiti oslušivanje i odgovaranje na potrebe u lokalnoj zajednici, a to je Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska i Varaždinska županija. Zaslugom voditeljica ureda, jača se znanje i iskustvo potrebno za pružanje primarne pravne pomoći. Dolazi do potrebe širenja suradnje s pružateljima sekundarne pravne pomoći u svrhu razmjene znanja i praktičnih informacija. Broj korisnika, te pruženih usluga povećava se kroz godinu, a kako se ekonomska i socijalna situacija mijenja i/ili degradira u pojedinim županijama. U drugima pak dolazi do porasta nasilja u obitelji te proaktivnosti žrtvi za imovinsko pravnim zahtjevima te procesima koji uključuju (izvan)parnične postupke, upravne i/ili postupke pred centrima za socijalnu skrb i slično.

Primjećuje se porast korisnika osoba starije životne dobi, te iskustvo u pružanju emocionalne podrške, uz onu praktično-informativnu, pa je sad i više nego smislena, kod pojedinih korisnika pravne pomoći.

Prepoznatljivost Udruge i usluge pružanja primarne pravne pomoći, raste od 2015. godine, te u tom smislu i suradnje i partnerstva na lokalnoj razini, čime posebno naglašavamo iskustvene organizacije/pružateljice poput Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, i Udruga žena Vukovar.

Svrha Analize je prikazati i sumirati na jednom mjestu, iskustvo Udruge u pružanju primarne pravne pomoći od 2015. godine, do 2022. godine, s ukazom na strukturu korisnika, njihov broj i pravne poteškoće s kojima su dolazili u urede, izazove u radu, poteškoće i dobre primjere rada, te u konačnici ispunjenje svrhe projekata i pružanja pomoći i podrške. U Analizi nismo pokrili Varaždinsku županiju, jer će isto biti pokriveno sljedećom Analizom.

U Vukovaru, Osijeku, prosinac 2022. godina

Miren Špek, dipl.iur, izvršni direktor

UVODNO O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

Kvaliteta života ljudi danas uvelike se razlikuje od onoga prije trideset godina. Djelovanje brojnih međunarodnih organizacija na promicanju i razvoju ljudskih prava, rast životnog standarda građana, njihova educiranost i osviještenost, globalizacija i velika mobilnost ljudi, međusobna harmonizacija pravnih sustava država, udruživanje u nadnacionalne integracije, sve su to čimbenici koji utječu na život ljudi. Svaka promjena u društvu sa sobom nosi dobre, ali i loše posljedice za građane. Negativni utjecaji navedenih promjena pogađaju sve, no one su osobito teške za osobe koje se, zbog objektivnih i subjektivnih okolnosti, nalaze u situacijama koje rezultiraju deficitom nekog općeprihvaćenog dobra.

Kako se mijenja svijet oko nas, tako se mijenja i uloga države u društvu. Uz temeljne poslove, od države očekujemo sve veći dijapazon različitih usluga, ali i zaštitnih mehanizama. Jedna od temeljnih zadaća države je pružanje pomoći građanima u ostvarivanju njihovih temeljnih prava. Ostvarivanje svakog proklamiranog prava mora biti moguće za sve, pod jednakim uvjetima. Ako pojedinac, zbog određenih okolnosti, nije u mogućnosti sam se pobrinuti za svoja prava, država je dužna pomoći u ostvarivanju formalne mogućnosti ostvarivanja prava (Preložnjak, 2016).

Jedno od temeljnih ljudskih prava zajamčeno Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda je pravo pristupa sudu i pravo na pravično suđenje. Današnji pravni sustavi su, zbog kompleksnosti modernog društva, vrlo opsežni, komplicirani i običnom građaninu nejasni. Iako vrijedi staro rimsko načelo da nepoznavanje prava nikoga ne opravdava (*Ignorantia iuris non excusat*), objektivno je nemoguće svakom građaninu poznavati sva svoja prava i obveze. Zato je neophodno pružiti građanima mogućnost informiranja i savjetovanja o mehanizmima zaštite njihovih prava čime im se omogućava racionalan izbor (Preložnjak, 2015).

Pravo na pravično suđenje u sebi sadrži pravo svake osobe da se brani i dobije besplatnog branitelja (pod određenim okolnostima). Iako je ovo pravo, definirano u Konvenciji, izvorno predviđeno za kaznene predmete, Europski sud za ljudska prava je svojim presudama proširio njezinu primjenu na građanske i druge predmete. Osim toga, kreativnim pravnim tumačenjima, pravom na jednaku dostupnost sudu pokrivena su i druga državna tijela koja odlučuju o pravima i obvezama građana. Jedan od ključnih elemenata jednakog pristupa pravdi je dostupnost suda (i drugih tijela) građanima. Ta dostupnost mora biti faktična, ne samo formalna (Čizmić, 2010). Najčešći oblik stvarne nemogućnosti pristupa pravdi su ekonomske neprilike, odnosno financijska nemogućnost građana za aktivaciju mehanizama pravne zaštite. Upravo Europski sud za ljudska prava donio je presudu (slučaj *Airey*) koja se smatra prekretnicom i posebnim izvorom prava za novonastali način zaštite prava na pravdu – besplatnu pravnu pomoć (Jelinić, Knol Radoja, 2014). Primjenom instituta besplatne pravne pomoći osigurava se formalna pravna jednakost i primjena prava, te se pravda čini dostupnom siromašnima (Čizmić, 2010).

Sustav besplatne pravne pomoći osiguravaju sve europske zemlje, na različite načine. U nekim državama pružatelji besplatne pravne pomoći mogu biti samo odvjetnici, suci i drugo službeno osoblje pri posebnim državnim organizacijama (Njemačka). Druge države dopuštaju obavljanje ovih djelatnosti i nekim drugim subjektima kao primjerice udrugama i pravnim klinikama (Litva, Norveška i Irska). Financiranje besplatne pravne pomoći gotovo svugdje se osigurava u državnom proračunu (u Njemačkoj sudjeluju i savezne pokrajine), uz mogućnost doprinosa građana u određenim, simboličnim iznosima (Njemačka, Norveška). U Litvi je pružanje besplatne pravne pomoći u nadležnosti jedinica lokalne samouprave koje same biraju način i subjekte pružanja usluga. Financijska sredstva koja se u europskim državama izdvajaju za sustav besplatne pravne pomoći višestruko su veća nego u Hrvatskoj, no zanimljivo je da znatan dio sredstava ide na promicanje pristupa pravosuđu kroz različite aktivnosti educiranja građana i podizanja razine pravne pismenosti (Preložnjak, 2015). Osim osiguravanja financijskih sredstava, moderne države su dužne osigurati pravične kriterije za dodjelu besplatne pravne pomoći, definirati široki spektar pravnih područja u kojima se pruža, osigurati kompetentne pružatelje usluge i ovlastiti različite subjekte za pružanje ove usluge (Preložnjak, 2016).

Razvoj cjelovitog sustava besplatne pravne pomoći u Hrvatskoj započeo je donošenjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći 2008. godine.¹ Do donošenja Zakona došlo je zbog prilagodbe našeg zakonodavstva europskoj pravnoj stečevini, temeljem analize koja je procijenila da postoji oko 70.000 korisnika kojima je ona potrebna. Iako je donošenje Zakona bio veliki iskorak u sistematiziranju i ujednačavanju prava na besplatnu pravnu pomoć različitih kategorija građana, u predmetima različitih pravnih pitanja, postojali su brojni prigovori na njega. Zakon je na izrazito kompliciran i birokratiziran način uređivao mogućnost ostvarivanja ovog prava, rigorozno propisujući imovinske cenzuse i propisujući kompliciranju birokratsku proceduru za njegovo ostvarivanje (Jelinić, Knol Radoja, 2014). Udruge su, kao pružateljice besplatne pravne pomoći, minorizirane i ograničene samo na pružanje savjetodavne pomoći i pomoći pred upravnim tijelima. Ovakvom marginalizacijom značaja udruga, negativno se utječe na kulturu građanskog djelovanja, omogućava se stvaranje odvjetničkog monopola i potiče opasnost da će siromašni građani ostati i bez one pomoći koje su im, prije donošenja Zakona, pružale nevladine udruge (Preložnjak, Šago, 2010). Zbog svega navedenog 2013. godine donesen je aktualni Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (dalje: ZBPP).² Sukladno Zakonu, besplatna pravna pomoć može biti primarna i sekundarna. Sekundarna pravna pomoć rezervirana je samo za odvjetnike, dok primarnu pravnu pomoć mogu pružati upravna tijela, udruge i pravne klinike (Članak 7. ZBPP). Kako vidimo, neovisno o ranijim prijedlozima, uloga udruga u pružanju besplatne pravne pomoći ostala je ograničena na pružanje primarne pravne pomoći. U nastavku donosimo analizu i prikaz rezultata rada Udruge za podršku žrtvama i svjedocima, izazove s kojima se susretala i prijedloge za poboljšanje sustava besplatne pravne pomoći u Hrvatskoj.

U Vukovaru, prosinac 2022. godina

Danijela Romić, univ. spec. admin. publ., v.pred

¹ Narodne novine broj 62/2008, 44/2011, 81/2011

² Narodne novine broj 143/2013, 98/2019

ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2015. - 2018.

Udruga je postala ovlaštenom pružateljicom primarne pravne pomoći 2015. godine, te s tim u svezi mijenjamo/nadopunjujemo i strukturu korisnika koji nam se javljaju u Referentne centre Vukovar i Osijek, a to su građani koji nisu nužno žrtve kaznenih djela i prekršaja, ali su ovlašteni dobiti pravnu pomoć. Tijekom 2015. godine korisnik smo prvih financijskih sredstava Ministarstva pravosuđa RH u smislu financiranja ovlaštenih pružatelja primarne pravne pomoći. Projekt je uz terenske aktivnosti i amortizaciju hladnog pogona financirao rad jedne zaposlenice, diplomirane pravnice, na puno radno vrijeme. Uz Vukovar, pravnu pomoć pružali smo i u pojedinim mjestima Vukovarsko-srijemske županije (Borovo, Trpinja, Stari Jankovci, Vinkovci, Županja, Tovarnik...), te u Osijeku.

Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2015. i 2016. godinu³ jasno se vidi potreba pravnog informiranja i savjetovanja građana (socijalno isključeni su ti koji ostvaruju pravno na primarnu pravnu pomoć) na području Vukovarsko-srijemske županije. Prema istom Izvješću na području Vukovarsko-srijemske županije podnesen je 581 zahtjev (2015. godina) te 437 (2016. godini) za odobravanje pravne pomoći (sekundarne), dok je 484 (2015. godina) tj. 367 (2016. godina) usvojeno, a Udruga za podršku žrtvama i svjedocima je u samo u 2015. godini zaprimila 120 stranaka i 128 u 2016. godini. U usporedbi s Gradom Zagrebom, gdje je na milijun stanovnika podneseno 1200 (2015.) i 1163 (2016.) zahtjeva, u odnosu na one s područja Vukovarsko-srijemske županije, da se zaključiti navedena potreba. Nedostatci sustava za besplatnu pravnu pomoć, u prvom redu, su nedostatno i nekonzistentno financiranje udruga ovlaštenih za pružanje primarne pravne pomoći kao posljedica višegodišnjeg, negativnog trenda smanjivanja proračunskih sredstava koje Hrvatska izdvaja na godišnjoj razini, zbog čega je u 2016. godini, od ukupno pedeset i pet udruga ovlaštenica država financirala samo trinaest.

Za 2016. godinu projektni prijedlog Udruge nije prošao na natječaju za financiranje ovlaštenih pružatelja primarne pravne pomoći Ministarstva pravosuđa, no nastavila se sufinancirati skromnim sredstvima lokalnih uprava, Vukovarsko-srijemske županije, Grada Vukovara te Osječko-baranjske županije. No ta sredstva nisu ukupno premašivala iznose od 5.000,00 kuna (663,00 eura). „Reforma“ financiranja na razini lokalne i regionalne uprave/samouprave dovela je do cjepkanja iznosa ili odobravanja veoma simboličnih iznosa većem broju udruga. Također, često se zahtijevala kreativnost projektnih prijedloga.

³ <https://mpu.gov.hr/izvjesca-19834/izvjesce-o-ostvarivanju-prava-na-besplatnu-pravnu-pomoc-i-utrosku-sredstava-26218/26218>

Od prosinca 2016. godine, Udruga za podršku žrtvama i svjedocima počela je s provedbom projekta „4P – Pravo i Prevencija – Prevencija i Podrška za starije i nemoćne“⁴, financiranog sredstvima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku RH, koji za cilj imao pružanje podrške starijima u smislu edukacije i sprječavanja zlouporabe ugovora o dosmrtnom/doživotnom uzdržavanju. *Tim projektom „otvorila“ su se vrata nešto značajnijeg doprinosa sufinanciranja usluge pravne pomoći, doduše prema jednom ciljanom skupinom, no ukazalo se kako je to ujedno i neranjivija skupina.*

Većina mjeseci tijekom 2017./2018. godine, a tu se misli na siječanj do kolovoza, usluga pravne pomoći, financirana je sredstvima drugog Ministarstva, a čijim sredstvima se financirala jedna usluga u specifičnoj situaciji prema specifičnim korisnicima. Od kolovoza do kraja prosinca, sufinancirana je usluga i sredstvima Ministarstva pravosuđa s odobrenih cca 6.431 € (48.235,00 kuna), te je projekt uz terenske aktivnosti i amortizaciju hladnog pogona financirao rad 30% rada dvije zaposlenice, diplomirane pravnice.

Uz Vukovar, pravnu pomoć pružali smo i u pojedinim mjestima Vukovarsko-srijemske županije (Borovo, Trpinja, Stari Jankovci, Vinkovci, Županja, Tovarnik...), u Osijeku i pojedinim mjestima Osječko-baranjske županije (Belišće, Valpovo, Đakovo, te Dalj/Erduć).

U listopadu 2016. godine organizirali smo okrugli stol na temu „Razvoj sustava podrške žrtvama i svjedocima u Vukovaru i Vukovarsko-srijemskoj županiji – 10 godina rada Udruge“. U prosincu 2017. godine organizirali smo dva javna događaja na području grada Vukovara i grada Osijeka - okrugli stol i tribinu na temu „Sustav podrške žrtvama i svjedocima danas u Hrvatskoj!“. U listopadu 2018. godine organizirali smo okrugli stol u Osijeku, a sve kao bi ukazivali na izazove i pozitivna iskustva u pružanju primarne pravne pomoći.

Također, kao jedan od uspjeha tijekom 2015.-2018. godine istaknuli bi i razvoj dobre i uspješne suradnje s nadležnim institucijama i organizacijama koje rade ili su u neposrednom kontaktu s korisnicima besplatne pravne pomoći. Kao jednu od takvih ističemo Centar za socijalnu skrb Vukovar, Vinkovci, Policijske uprave vukovarsko-srijemsku i osječko-baranjsku, uredi državne uprave Vukovar i Osijek kao i Ispostava Vinkovci/Županja i Đakovo.

U 2016. godini besplatnu pravnu pomoć – primarnu, kroz rad Referentnih centara Vukovar i Osijek dobilo je 116 korisnika/ica.

U 2017. godini besplatnu pravnu pomoć – primarnu, kroz rad Referentnih centara Vukovar i Osijek dobilo je 323 korisnika/ica, a korisnicima je pružena: opća pravna informacija, pravni savjet, pomoć kod sastavljanja podnesaka prema javnopravnim tijelima, korisnici su također i upućeni na odgovarajuće institucije i organizacije koje im mogu više pomoći u ostvarivanju njihovih prava.

⁴ <https://pzs.hr/popis-projekata-2016-2017/4p-pravo-i-prevencija-prevencija-i-podrska-za-starije-i-nemocne/>

Od 211 korisnika koji su se obratili za pomoć u Referentni centar Vukovar 119 korisnika su bile žene, a 92 korisnika su bili muškarci. Od 112 korisnika koji su se obratili za pomoć u Referentni centar Osijek 87 korisnika su bile žene, a 25 korisnika su bili muškarci.⁵

U 2018. godini, zadnjoj godini ove analize, primjećuje se, također, porast korisnika, te s tristotinjak iz 2017. godine, na 416 korisnika. Od 416 korisnika, 249 su činile žene, a 167 muškarci. Po dobi, korisnike smo podijelili od 18-30 godina, 31-65 godina te +65 godina. Uredi Vukovar i Osijek zaprimili su 10 osoba do 30 godina, 311 korisnika u dobi između 31 i 65 godina, dok je korisnika preko 65 godina bilo 95.⁶

Ured Vukovar najveći broj korisnika zaprimio je s područja Vukovara, Vinkovaca, Borova, Županje, Jankovci, Petrovaca, Mikluševaca, Bršadina, Mirkovaca, Tovarnika, Nuštra, Trpinje, Čakovaca, Otoka, Šarengrad, Ilače, Gunje, Vodinacai, Berka, Lovasa, Drenovaca, Soljana, Sotina, Vrbanje, Tompojevaca, Račinovaca.

Uvidom u strukturu korisnika i uvidom u njihove pravne problema *zaključeno je kako je kod istih ključni problem nepoznavanje težine pojedinih pravnih problema, rokova, nadležnih institucija za rješavanje tih problema, kao i problem u institucijama koje nemaju razumijevanje za korisnike, a najučestalije je kad korisnik ima više povezanih/nepovezanih problema i/ili kada je rok prošao ili je prošlo vrijeme za neku radnju.*

Tijekom 2015.-2018. godine voditelj/ica projekta i stručne suradnice/pružateljice pravne pomoći, održali/e su i sastanke i javne akcije/događaje u svrhu razmjenu problema korisnika ali i da bi se ukazalo na poteškoće na terenu.

Na svima događajima vođen je strukturirani razgovor koji je sačinjavao upit kao i izazove i učestale poteškoće korisnika, oko „zajedničkih korisnika“, oko problema u sustavu pravne pomoći, učestalim pravnim problemima s kojima se korisnici javljaju, te naposljetku izazovi u međusektorskom radu. *Zaključeno je kako je potrebno sačiniti cjelokupnu, strukturiranu analizu pravnih problema učestalosti istih kod većine korisnika, načini sprječavanja sustavne*

⁵ Korisnici su uglavnom iz Vukovarsko-srijemske županije, ali u Referentni centar Vukovar se javljaju nam se i korisnici iz ostalih županija. Obraćaju nam se osobnim dolaskom u Udrugu, putem telefona ili e-maila. Vezano za dob korisnika, najčešći su upiti osoba starije populacije +55 godina, slabog imovnog stanja, bez mirovine ili s malim mirovinama, prepušteni sami sebi nakon što su djeca otišla u potrazi za zaposlenjem. *Njihovi upiti se odnose na ugovore o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, nasilju nad osobama starije životne dobi, prijekove, ugovore o darovanju, oporuka, mirovinsko osiguranje, ovrhu, te upiti vezani za prava iz socijalne skrbi.* Ukupno 130 korisnika starije životne dobi se u Referentni centar Vukovar obratilo za pomoć vezano za gore navedene upite. Dok je 81 korisnik mlađi od 55 godina imao upit vezano za; obiteljsko pravo (alimentacije, privremeno uzdržavanje, rastava braka), zakon o radu, upravno pravo, komunalno, socijalno, ovrha, stvarno pravo, zaštita potrošača, ratni zločin. U Referentnom centru u Osijeku 32% korisnika tražilo je praktične informacije ili savjet iz područja kaznenog prava i/ili prijave kaznenog djela (kaznena djela – protiv imovine, krađa, prijevara, spolna sloboda), 28% iz radnih odnosa te upiti i dopisi prema inspektoratu, 12% iz područja prekršaja, te 13% iz područja alimentacija i /ili rastave braka te 5% in novčanih naknada te 10% iz područja upravnog prava.

⁶ Tijekom 2018. godine korisnici su se najviše javljali zbog postupaka iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, postupcima iz Zakona o obveznim odnosima, u postupcima za utvrđivanja prava i obaveza iz sustava socijalne skrbi, postupcima iz radnih odnosa, postupcima iz obiteljskih odnosa, postupcima iz nasljednog prava, postupcima u vezi sa stvarnim pravima, u ovršnim postupcima, itd..

pogreške, i pogreške na stani korisnika, teritorijalnu podijeljenost po problemima, vrsti problema i slično.

Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2015. i 2016. godinu jasno se vidi potreba pravnog informiranja i savjetovanja građana (socijalno isključeni su ti koji ostvaruju pravno na primarnu pravnu pomoć) na području Vukovarsko-srijemske županije. Prema istom Izvješću na području Vukovarsko-srijemske županije podnesen je 581 zahtjev (2015. godina) te 437 (2016. godini) za odobravanje pravne pomoći (sekundarne), dok je 484 (2015. godina) tj. 367 (2016. godina) usvojeno, a Udruga za podršku je u samo u 2015. zaprimila 120 stranaka i 128 u 2016. U usporedbi s Gradom Zagrebom gdje je na milijun stanovnika podneseno 1200 (2015.) i 1163 (2016.) zahtjeva, u odnosu na one s područja Vukovarsko-srijemske županije, da se zaključiti navedena potreba. *Jasno nam je da je riječ o primarnoj i sekundarnoj pravnoj pomoći, ali logično je za zaključiti da je uvijek veći broj korisnika primarne pravne pomoći, te da je mnogo lakše i jednostavnije za korisnika koji traži sekundarnu pravnu pomoć obraćanje ovlaštenim pružateljima primarne pravne pomoći koji će im objasniti, napisati ili uputiti ih na ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. U navedenom Izvješću, ali i praksi Udruge iz prethodnih godina, jasno je naznačeno da su najčešći problemi koji se javljaju oko ovrha, što ide u prilog nezaposlenosti, siromaštvu, pa je potreba za pružanjem pravne pomoći i to na terenu od izrazite važnosti. Isto se vidi i u Izvješćima za 2017./2018. godinu.*^{7 8}

Navedimo kako je u razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2017. godine, primarna pravna pomoć u RH pružena u 21.839 slučajeva. U izvještajnom razdoblju ovlaštene udruge pružile su primarnu pravnu pomoć u 15.451 slučajeva, pravne klinike u 2.559 slučajeva, a uredi državne uprave u županijama/Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba u 3.829 slučajeva. U periodu od 01. siječnja do 31. prosinca 2018. godine primarna pravna pomoć u RH pružena je u 20.281 slučajeva. U izvještajnom razdoblju ovlaštene udruge pružile su primarnu pravnu pomoć u 15.228 slučajeva, pravne klinike u 1.889 slučajeva, a uredi državne uprave u županijama/Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba u 3.164 slučajeva. Ukazali bi kako se

⁷ Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2017. godinu, u Uredu državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji podneseno je ukupno 609 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 278, odbijeno 132, odbačeno 29, obustavljeno 96, proslijeđeno 15 te se 59 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2017. godine. U Uredu državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji podneseno je ukupno 341 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 244, odbijeno 20, odbačena tri, obustavljeno 35 te se 39 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2017. godine.

⁸ Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2018 u Uredu državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji podneseno je ukupno 503 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 300, odbijeno 70, odbačeno 30, obustavljeno 76, proslijeđeno u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2018. godine deset, te se 17 zahtjeva nalazilo odlučivanja na dan 31. prosinca 2018. godine. U Ured državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji podneseno je ukupno 345 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 248, odbijeno 16, odbačena dva, odlučivanja na dan 3 obustavljen 1. prosinca 2018. godine.

statistika Ministarstva pravosuđa i uprave vodila slučajevima, što može značiti kako je riječ o većem ili manjem broju korisnika od broja slučaja.

U prosincu 2018. godine izdali smo publikaciju „Analiza sustava besplatne – primarne pravne pomoći iz aspekta Udruge za podršku žrtvama i svjedocima 2015.-2018., a u sklopu iste izrađene su i preporuke, a koje prenosimo u cijelosti, a koje su doživjele u jednoj mjeri svoju zastaru, dok neke bi dalje bi vrijedile i u 2022. godini.⁹

Zaključak evaluacije dionika koji su sudjelovali u aktivnostima pružanja primarne pravne pomoći, a vezani uz pojedine projekte koje smo naveli ranije u tekstu, svakako opetuju važnost da se spriječi nedostatak ili gašenje pojedinih organizacija civilnog društva koje pružaju informativnu, psihosocijalnu ili pravnu podršku žrtvama i svjedocima u Vukovaru/Osijeku i Vukovarsko-srijemskoj/Osječko-baranjskoj županiji kao i odljev zaposlenika – pružatelja pravne pomoći konzistentnijom politikom financiranja ovlaštenih pružatelja pravne pomoći, a jedno od navedenih svakako je bio Bijeli prsten iz Vinkovaca. Također, svi u se složili kako bi Ministarstvo trebalo bi besplatnu pravnu pomoć financirati u posljednjem mjesecu godine za dvanaest mjeseci iduće godine, utjecati na pojedine donatore da besplatnu pravnu pomoć smatraju prihvatljivom aktivnošću na programima ili projektima koje imaju bliskosti s besplatnom pravnom pomoći, te ojačati sredstva za besplatnu pravnu pomoć koja dolazi od lokalne uprave i/ili regionalne samouprave.

Udruga je također smatrala, kako je potrebno nastaviti s educiranjem djelatnika koji se susreću u svom radu sa žrtvom, kao što su centri za socijalnu skrb, policija, odvjetništva, uredi državne uprave, ustanove, a da edukacije koje organiziraju organizacije civilnog društva specijalizirane za rad s određenom vrstom žrtvi (poput žrtava nasilja u obitelji, ratnih zločina, djece, žrtava mučenja...) treba nastaviti i pojačati, a potrebno je raditi i na svijesti kod tih djelatnika da samoinicijativno traže edukacije.

⁹ PREPORUKA 1. Nastaviti sustavno informiranje javnosti o sustavu besplatne pravne pomoći i načinima njezina ostvarenja. Pri tome bi bilo važno da se informiranjem obuhvate nepokrivena ruralna područja u kojima nema državnih institucija niti pružatelja pravne pomoći koje imaju zakonom propisanu obvezu informirati građane. PREPORUKA 2. Potpora pružanju pravne pomoći od strane ovlaštenih udruga neobično je važna za ostvarenje djelotvornog sustava pravne pomoći. Primarna pravna pomoć, a osobito pravno savjetovanje i informiranje ima svojevrstu selektivnu ulogu i pridonosi smanjenju nepotrebnih postupaka, a na taj način rasterećuje upravna tijela i sudove. PREPORUKA 3. Postupak za ostvarivanje besplatne pravne pomoći potrebno je značajno pojednostaviti kako bi besplatna pravna pomoć bila dostupnija građanima slabog imovnog stanja. Pravna pomoć trebala bi se odobriti u svim slučajevima kada korisnici traže samo pravni savjet bez provođenja složene procedure i utvrđivanja imovinskog stanja korisnika. PREPORUKA 4. Primarna pravnu pomoć (pravno informiranje i savjetovanje) mora omogućiti građanima pristup pravosuđu za maksimalno širok krug pravnih problema, bez obzira na njihovu narav.

ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2019. - 2020.

Zakon o izmjenama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći stupio je na snagu 01. siječnja 2020., kojim je propisano da su uredi državne uprave u županijama stvarno nadležni za pružanje primarne pravne pomoći, za provođenje prvostupanjskog upravnog postupka povodom zahtjeva za odobravanje sekundarne pravne pomoći te za zaprimanje zahtjeva i donošenju odluke o zahtjevu za odobravanje besplatne pravne pomoći u prekograničnom sporu. Kako se Zakon o sustavu državne uprave, kojim je uređen sustav državne uprave, ne uređuje ustrojavanje ureda državne uprave u županijama, ovim Zakonom provelo se usklađivanje sa Zakonom o sustavu državne uprave, na način da se poslovi državne uprave koji su u nadležnosti ureda državne uprave u županiji povjeravaju jedinicama područne (regionalne) samouprave.

U 2019. godini nastavili smo aktivni rad na području prevencije, podrške i zaštite naših korisnika od kojih su najveći broj osobe starije životne dobi i umirovljenici s malim mirovinama ili bez mirovina, nezaposleni, bez obrazovanja ili s osnovnim obrazovanjem, osobe s invaliditetom, žrtve obiteljskog nasilja, socijalno ugrožene obitelji, osobe pod ovrhom, potrošači, pripadnici nacionalnih manjina, civilne žrtve rata, radnici, beskućnici i dr. Korisnike smo zapimali u uredu u Vukovaru i u uredu u Osijeku, te odlascima na teren, čime smo omogućili dostupnost besplatne pravne pomoći i u ruralnim mjestima i manjim gradovima, gdje nema udruga koje pružaju primarnu pravnu pomoć, čime je omogućeno ostvarivanje svojih osnovnih ljudskih prava, jer je isto financijski opterećujuće za socijalno isključene osobe. Našim korisnicima je pružen čitav niz pravnih i praktičnih informacija te smo pomogli u sastavljanju podnesaka pred javnopravnim tijelima sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Terensko pružanje besplatne pravne pomoći u Vukovarsko srijemskoj županiji Udruga je provodila na području Grada Vinkovaca, Županje i Općine Borovo, a u Osječko-baranjskoj županiji na području Grada Valpova i Belišću i Općini Bijelo Brdo. Nastavno na dobru suradnju s Gradskim društvom Crvenog križa Županja od 2018. godine, i u 2019. godini Udruga je nastavila pružati primarnu pravnu pomoć u njihovim prostorima.

U Vinkovcima smo pružali primarnu pravnu pomoć u Gradskom društvu Crvenog križa Vinkovci, a u Borovu u Općini Borovo. U Osječko-baranjskoj županiji smo bili u suradnim organizacijama u Valpovu, Belišću i Bijelom Brdu u Matici umirovljenika Belišće kao i GDCK Valpovo gdje smo pružali besplatnu pravnu pomoć. U Bijelom brdu smo pružali besplatnu pravnu pomoć u Udruzi umirovljenika.

Ostvarili smo dobru suradnju s nadležnima predstavnicima institucija i organizacija na terenu te smo tijekom našeg boravka u navedenim mjestima podijelili letke i plakate. Na terenu smo razgovarali sa sugrađanima te gostovali u lokalnim medijima kako bi što širi krug korisnika dobilo informaciju o besplatnoj pravnoj pomoći i mogućnosti obraćanja za pomoć te je tako ostvareno 58 izlazaka na teren u razdoblju od šest mjeseci (lipanj – prosinac). *Boravkom na terenu i u razgovoru s korisnicima primijetili smo zadovoljstvo korisnika koji su nam se obratili za pomoć zbog mogućnosti ostvarivanja svojih prava na pravnu pomoć bez odlazaka izvan mjesta boravka, jer je isto financijski opterećujuće za korisnike koji žive s malim primanjima.*

2019. godine, tijekom lipnja Udruga je osigurala sredstva u iznosu od 84.360,00 kuna (11.196 eura) , na javnom natječaju Ministarstva pravosuđa i uprave za provedbu projekta „Pravo na djelotvornu pravnu zaštitu i podršku – Pristup pravdi kroz primarnu pravnu pomoć“.

Kroz projekt smo nastavili suradnju s partnerima – Udrugom žena Vukovar i Ženskom udrugom Izvor Tenja, s kojima smo, kroz partnerske sastanke i redovnu komunikaciju u odnosu na problem korisnika tijekom provedbe programa razmijenili znanja i iskustva u radu s korisnicima te probleme i poteškoće s kojima se kao ovlaštteni pružatelji besplatne pravne pomoći susrećemo u radu s korisnicima. Održali smo dva partnerska sastanka s Udrugom žena Vukovar i Ženskom udrugom Izvor iz Tenja. Također obje organizacije dugogodišnje rade na području zaštite žrtvi i zagovaranju za jači i kvalitetniji sustav podrške žrtvama.

Ono na čemu je Udruga radila intenzivno radila tijekom 2019., a neovisno o financijskim sredstvima: *a) Integracija i gubitak osjećaja udaljenosti i zaboravljenosti, ali i omogućeno pravo na javnu raspravu kod socijalno isključenih/siromašnih/žrtvi nasilja sudjelovanjem u promotivnim mogućnostima; b) Uspostavljanje i nastavak suradnje s javnopravnim tijelima, institucijama te organizacijama civilnog društva za podršku marginaliziranim skupinama u zajednici i zajednički rad na kvalitetnijoj i uvijek dostupnoj i besplatnoj podršci; Senzibilizacija i osvještavanje građana i predstavnika javnopravnih tijela i organizacija civilnog društva za pravnom podrškom korisnicima, pravnom sustavu, praksi i mogućnostima ostvarivanja navedene podrške; c) Novi broj korisnika, manji broj i smanjenje mogućnosti zlouporabe ugovora, poznavanje socijalnih prava i usluga kroz međusobnu komunikaciju s Udrugom za podršku te prezentacije na okruglom stolu; d) Osigurana regionalna ujednačenost projekata usmjerenih smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj te povećana dostupnost usluge ne samo u regionalnim centrima Hrvatske već i ostalim, manje razvijenim sredinama centrima Hrvatske jer se prijavitelj projekta – Udruga za podršku žrtvama i svjedocima te suradnici nalaze/djeluju na području Vukovarsko-srijemske županije; e) Smanjenje broja pravnih problema u zajednici, smanjen pritisak na zaposlenike jedinica lokalne uprave koji obavljaju poslove socijalne skrbi.*

U 2019. godini besplatnu pravnu pomoć – primarnu, kroz rad Referentnih centara Vukovar i Osijek dobio je 401 korisnika/ica.

Korisnicima je pružena: opća pravna informacija, pravni savjet, pomoć kod sastavljanja podnesaka prema javnopravnim tijelima, korisnici su također i upućeni na odgovarajuće institucije i organizacije koje im mogu više pomoći u ostvarivanju njihovih prava.

Od 401 korisnika, 274 žena su činile žene, a 127 muškarci. Osobama ispod 18 godina nismo pružali pomoć, niti su nam se javljale te dobne skupine. Po dobi, korisnike smo podijelili od 18-30 godina, 31-65 godina te +65 godina. Ured Vukovar zaprimio je 15 osoba do 30 godina, 98 korisnika u dobi između 31 i 65 godina, dok je korisnika preko 65 godina bilo 88. Ured Vukovar najveći broj korisnika zaprimio je s područja Vukovara 89, Vinkovaca 18, Županje 7, Iloka 4, Borova 17, Tompojevaca 22, Sotina, Nijemaca, Nuštra, Lovasa, Bršadina, Tovarnika, Mohovo, Mirkovaca, Rokovaca, Vrbanje, Gradišta. Ured Osijek najveći broj korisnika zaprimio je s područja Osijeka ukupno 90 korisnika, no pozivi i osobni dolasci su zastupljeni iz Belišća 20 korisnika, iz Valpova 15, 3 iz Našica, Đakova 25, Darde 3, dok je ostalih 45 korisnika bilo iz manjih mjesta poput Dalja, Erduta, Aljmaša, Bijeloga Brda, Sarvaša, Bektinaca, Donjih Andrijevac i dr. mjesta.

Tijekom 2019. godine, ured Vukovar i Osijek pružili su: 164 opću pravnu informaciju; 197 pravnih savjeta; sastavili 41 dopis pred javnopravnim tijelima.

Korisnici su se uredu Vukovar najviše javljali zbog postupaka iz Zakona o obveznim odnosima 45, u postupcima iz obiteljskih odnosa 28, prava iz mirovinskog i zdravstvenog osiguranja 23, u postupcima u vezi sa stvarnim pravom 23, u upravnim postupcima 20, u postupcima iz nasljednog prava 13, u postupcima za utvrđivanja prava i obaveza iz sustava socijalne skrbi 10, u postupcima iz radnih odnosa 8, u ovršnim postupcima 7, upiti korisnika koji su upućeni na sekundarnu pravnu pomoć 2, napisano je 3 pritužbe na rad službenika i 17 upita vezanih za postupak pred sudom.

Korisnici su se uredu Osijek najviše javljali zbog postupaka iz Zakona o obveznim odnosima ukupno 46, obiteljskog prava 35, stvarnoga prava 25, nasljednoga prava 45, 25 iz prava iz sustava zdravstva i socijalne skrbi, 10 iz radnih odnosa, 15 iz ovršnih postupaka.

Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2019., primarna pravna pomoć pružena je u 20.679 slučajeva. U izvještajnom razdoblju ovlaštene udruge pružile su primarnu pravnu pomoć u 16.408 slučajeva, pravne klinike u 1.821 slučajeva, a uredi državne uprave u županijama/Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba u 2.450 slučajeva. U odnosu na oblike primarne pravne pomoći, primarna pravna pomoć u najvećem broju slučajeva pružena je u obliku pravnog savjeta (u 8.847 slučajeva), zatim u obliku opće pravne informacije (u 8.700 slučajeva), te u obliku sastavljanja podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (u 2.272 slučajeva). Također, primarna pravna pomoć korištena je radi pravne pomoći u izvansudskom mirnom rješenju spora (u 473 slučajeva) te u vidu zastupanja u postupcima pred javnopravnim tijelima (u 387 slučajeva). Valja naglasiti kako su uredi Vukovar i Osijek pratili trendove ostalih pružateljica primarne pravne pomoći, jer je najveći broj usluga bio u smislu pružanja pravnog savjeta i/ili opće pravne informacije. Uzimajući u obzir da slučajevi i korisnici nisu istoznačni, možemo olako zaključiti kako usluge Udruge čine oko 2-3% ukupnog broja pruženih usluga svih pružateljica primarne pravne pomoći u RH. No čitajući ista izvješća (str.28./29.) pronalazi se odgovor u smislu kako svega nekoliko ovlaštenih, a financiranih od strane Ministarstva pravosuđa, pružateljica imaju ukupno oko 10.000 slučajeva, Time se

postotak povećava na strani ostalih neprofitnih organizacija i vidi se pokušaj da se ravnomjerno pruža pomoć, ali i omogućuje na teritoriju RH.¹⁰

U tom izvještajnom razdoblju, prema istom Izvješću (str.12.) u Uredu državne uprave u Osječko-baranjskoj županiji podneseno je ukupno 459 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 293, odbijeno 38, odbačeno 17, obustavljeno 54, proslijeđeno 14 te se 43 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2019. Broj slučajeva primarne pravne pomoći nije dio predmetnog Izvješća, ali se primjećuje manji broj podnesenih zahtjeva, što je i logično, jer važan filter je upravo pružanje primarne pravne pomoći. Tako i u Uredu državne uprave u Vukovarsko-srijemskoj županiji, u kojoj je podneseno ukupno 326 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 227, odbijeno 20, odbačeno pet, obustavljeno 19, proslijeđena tri te se 52 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2019.

Tijekom 2020. godine nastavili smo pružati besplatnu pravnu pomoć korisnicima koji nam se obraćaju za pomoć i bez obzira na situaciju s pandemijom COVID-19, uz poštivanje svih propisanih epidemioloških mjera. Zbog pandemije COVID-19 bili smo ograničeni u boravku u suradnim organizacijama i institucijama, ali smo problem premostili tako što smo tijekom boravka na terenu u navedenim mjestima pored pružanja besplatne pravne pomoći korisnicima dijelili promotivne materijale, razgovarali sa sugrađanima kako bi što više stanovništva se upoznao s institutom besplatne pravne pomoći i obratili nam se za pomoć. Za stanovništvo iz ruralnih krajeva je od velike važnosti naš boravak na terenu jer im odlazak u Vukovar ili Osijek predstavlja trošak, a što za osobe s malim mirovinama ili bez mirovina predstavlja financijski teret. Ostvarili smo dobru suradnju na terenu s predstavnicima Gradskog društva Crvenog križa Županja, Gradskog društva Crvenog križa Vinkovci te općinom Borovo, planirano je nastavak suradnje i u 2021. godini. Predstavnici navedenih institucija i organizacija svoje sugrađane također obavijeste o terminima našeg dolaska u njihove prostore uz poštivanje svih epidemioloških mjera koja su propisali nadležni kako bi što veći krug stanovništva tih krajeva saznalo i moglo ostvariti svoje pravo na besplatnu pravnu pomoć. Također ukoliko osobe koje nas kontaktiraju, a zbog svog zdravstvenog ili imovinskog stanja nisu u mogućnosti posjetiti Udrugu pružali smo besplatnu pravnu pomoć na terenu ad hoc od uobičajenog odlaska, a ukoliko je zbog pojedinih rokova tako i nužno. Do pojedinih mjesta putovali smo osobnim vozilom, a kad to nije bilo moguće i javnim prijevozom, voditelj projekta ili suradnice i po mogućnosti volonteri. Volonteri koji posjeduju vozilo su nam bili ispomoć u prijevozu u ciljano mjesto, također su dijelili promotivni materijal i razgovarali sa sugrađanima.

U listopadu su u Osijeku i Vukovaru tijekom 2020. godine organizirane javne akcije, posredstvom volontera, kako bismo u interakciji sa građanima promovirali pravnu pomoć te dijelili promo materijale s kojima Udruga raspolaže. Cilj navedenih aktivnosti bio je promocija i upoznavanje građana s institutom BPP i mogućnostima za konzumaciju njihovih zakonom zajamčenih prava. Pored ovih javnih akcija organizirali smo i javne akcije u Županji i

¹⁰ Ministarstvo pravosuđa financiralo je organizacije koje pokrivaju veći dio županija u RH. Vidi mjesečno izvješće, str. 28., 29.

Vinkovcima. Obavijest o javnim akcijama je objavljena na Facebook stranici i web stranici udruge te u newsletteru udruge za podršku.

U prosincu 2020. godine Udruga je organizirala *online javnu tribinu. Tema Javne tribine je bila „Besplatna pravna pomoć u radu s korisnicima“*. Planirali smo uživo održati javnu tribinu, ali iz epidemioloških razloga morali smo organizirati online te su neki od prijavljenih dionika javne tribine odustali ili se nisu iz tehničkih razloga mogli pridružiti. Na javnoj tribini su sudjelovali predstavnici Upravnog odjela za socijalnu skrb – besplatna pravna pomoć Vukovar i Ilok, ravnatelj i djelatnica Centra za socijalnu skrb Vukovar, odvjetnica u mirovini Jelica Balog, predstavnice Odjela za podršku žrtvama i svjedocima pri Županijskom sudu Vukovar, predstavnik s Veleučilišta Lavoslav Ružička Vukovar, Gradsko društvo crvenog križa Osijek, organizacije civilnog društva poput: Društva multiple skleroze VSŽ, Europskog doma Vukovar, B.a.b.e VSŽ, predstavnice iz partnerskih organizacija Udruge žena Vukovar i Ženske udruge Izvor Tenja. Na javnoj tribini smo predstavili projekt, govorili smo i raspravljali o temama koji se tiču bolje primjene Zakona o primjeni besplatne pravne pomoći, teritorijalnoj nerasprostranjenosti pojedinih usluga poput pravne ili psihološke podrške građanima Vukovarsko-srijemske županije, nedostatku financijskih sredstava za profesionalan i kvalitetan rad organizacija civilnog društva na koje je država prenijela provođenje pojedinih usluga, o manjku kapaciteta pojedinih ustanova i institucija poput Centara za socijalnu skrb, Obiteljskih centara, Ureda državne uprave, o nedostatku ili gašenju pojedinih organizacija civilnog društva koje pružaju informativnu, psihosocijalnu ili pravnu podršku u Vukovaru i Vukovarsko-srijemskoj županiji, potrebi za edukacijom i informiranjem te jačim i čvršćim umrežavanjem institucija i organizacija civilnog društva te smo razmijenili znanje i iskustvo u radu s korisnicima. Na Javnoj tribini su doneseni zaključci da postoji potreba naših korisnika za besplatnom pravnom pomoći tijekom cijele godine i kako bi se besplatna pravna pomoć trebala financirati tijekom cijele godine.¹¹

Ukupan broj korisnika besplatne primarne pravne pomoći tijekom 2020. godine, obuhvaćenih uredima Vukovar i Osijek 2020. godine iznosio je 400, odnosno odgovoreno je na 1000 upita/slučajeva korisnika besplatne pravne pomoći na području Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije. Od 400 korisnika, 275 su činile žene, a 125 muškarci.

¹¹ Dionici okruglog stola su se složili kako su korisnici pasivni, ne informiraju se o svojim pravima, nemaju povjerenja u institucije i imaju česte pritužbe na rad službenika u državnim i javnim službama te kako je potrebno kontinuirano informirati korisnike vezano za Ugovore o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju te bi tu istaknuli kako su nam učestali slučajevi korisnika kojima je bila potrebna informacija o razlici Ugovora o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, raskidu ugovara te prijevarama nakon potpisivanja navedenih ugovora. Uspostavljanje i nastavak suradnje s javnopravnim tijelima, institucijama te organizacijama civilnog društva za podršku marginaliziranim skupinama u zajednici i zajednički rad na kvalitetnijoj i uvijek dostupnoj i besplatnoj podršci; Senzibilizacija i osvještavanje građana i predstavnika javnopravnih tijela i organizacija civilnog društva za pravnom podrškom korisnicima, pravnom sustavu, praksi i mogućnostima ostvarivanja navedene podrške; Projekt će utjecati na korekciju ili novo promišljanje u sljedećim lokalnim strategijama koji se tiču socijalne isključenosti i siromaštava. Kroz ovakav oblik podrške približavamo se Europskoj praksi pružanja podrške koja postoji već nekoliko desetljeća, te bi smo ovim projektom utjecali na uspješno ostvarenje pravne zaštite, te pristupu sudovima i drugim javnopravnim tijelima pod jednakim uvjetima, a kao što nalaže Direktiva 2012/29/EU. Završetkom projekta Udruga će nastaviti pružati ove usluge jer smatramo da započeti sustave osiguranja primarne pravne pomoći osjetljivim skupinama mora biti u kontinuitetu kako se dosadašnje stečeno povjerenje ne bi izgubilo.

Osobama ispod 18 godina nismo pružali pravnu pomoć, niti su nam se javljale te dobne skupine. Po dobi, korisnike smo podijelili od 18-30 godina, 31-65 godina te +65 godina.

Uredi Vukovar i Osijek zaprimili su 30 osoba do 30 godina, 235 korisnika u dobi između 30-65 godina, dok je korisnika preko 65 godina bilo 135. Ured Vukovar najveći broj korisnika zaprimio je s područja Vukovara 98, Vinkovaca 22, Županje 15 te mjesta: Jankovci, Petrovci, Mikluševci, Bršadin, Mirkovci, Tovarnik, Nuštar, Trpinja, Čakovci, Grada Otoka, Šarengrad, Ilača, Gunja, Vođinci, Berak, Lovas, Drenovci, Soljani, Sotin, Vrbanja, Tompojevci, Račinovci, Slakovci, Markušica, Opatovac, Ivankovo, Gradište. Ured Osijek najveći broj korisnika zaprimio je s područja Osijeka, 95, Đakova 20, Belišća/Valpova 19, dok je ostalih 66 korisnika s područja manjih mjesta poput Erduta, Dalja, Bijelog Brda, Sarvaša, Bizovca, Čokadinaca, Čepina, Čepinskih Martinaca, Tenja.

	VRSTA PRAVNOG PROBLEMA	BROJ KORISNIKA URED VUKOVAR	BROJ KORISNIKA URED OSIJEK
1.	Zakon o obveznim podnosima	45	39
2.	Obiteljski zakon	25	30
3.	Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima	28	30
3.	Zakon o radu	16	20
4.	Mirovinsko i zdravstveno osiguranje	14	15
5.	Upravni postupci	12	9
6.	Ovršni postupci	9	10
7.	Zakon o socijalnoj skrbi	8	12
8.	Zakon o nasljeđivanju	7	10
9.	Civilne žrtve rata	4	2
10.	Upućivanje na sekundarnu pr. pomoć	20	15
12.	Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	12	8
	Ukupno:	200	200

Tijekom izvještajnog razdoblja od 1. lipnja do 31. prosinca 2020. godine, ured Vukovar i Osijek pružili su: 159 opću pravnu informaciju, ured Vukovar; 149 opću pravnu informaciju, ured Osijek, 25 pravnih savjeta, ured Vukovar; 41 pravnih savjeta, ured Osijek, sastavili 16 ured Vukovar i 10 ured Osijek podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za

ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela.

U završnom izvješću Udruge za Ministarstvo pravosuđa i uprave za 2020. godinu, pružateljice primarne pravne pomoći ureda Vukovar i Osijek su naglasile kako su posebni uspjesi tijekom 2020. godine ostvareni na strani *regionalne ujednačenosti pružanja usluga usmjerenih smanjenju siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj te povećana dostupnost usluge ne samo u regionalnih centrima Hrvatske već i ostalim, manje razvijenim sredinama Hrvatske*. Posebni uspjesi se ogledaju i u novim suradničkim odnosima s lokalnim organizacijama čiji su djelokrug rada osobe starije životne, osobe slabijeg imovinskog statusa, osobe s invaliditetom, žrtve nasilja u obitelji, beskućnici i druge marginalizirane skupine. Kao glavne prepreke naglasile su kratak vremenski period provedbe projekta koji je Udruga provodila tijekom 2020. godine, financiran maksimalnim mogućim sredstvima Ministarstva pravosuđa u iznosu od 95.000,00 kuna (12.608 eura), jer je isti bio ograničen na šest mjeseci, tj. od pola godine, do kraja godine, zatim nemogućnost daljnjeg odlaska na teren u ruralne dijelove županija nakon provedbe projekta, a pokazala se izuzetna potreba osobama osobito starije životne dobi, invalidima, socijalno isključenima koji zbog svojih okolnosti kako zdravstvenih tako i imovinskih nisu u mogućnosti dolaziti u gradove u kojima imamo Urede. Zbog pandemije COVID-19 bili smo ograničeni u boravku u prostorima suradnih organizacija i institucija, ali smo problem prevladali da smo mještane mjesta gdje smo dolazili u terensku posjetu informirali, razgovarali s njima na otvorenom te dijelili promotivni materijal udruge.

Kao što smo naveli u 2020. godini došlo je do promjene u institucionalnom okviru sustava besplatne pravne pomoći. Novi Zakon o sustavu državne uprave („Narodne novine“, broj 66/19.), koji je stupio na snagu 18. srpnja 2019., ukida ustrojavanje ureda državne uprave u županijama. Iz navedenog razloga je Zakonom o izmjenama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći („Narodne novine“, broj 98/19.) provedeno usklađivanje sa Zakonom o sustavu državne uprave na način da su poslovi državne uprave koji se odnose na pružanje besplatne pravne pomoći povjereni jedinicama područne (regionalne) samouprave te od 1. siječnja 2020. osnovni institucionalni okvir sustava pravne pomoći čini dvadeset upravnih tijela županija i Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba u čijem je djelokrugu obavljanje povjerenih poslova državne uprave koji se odnose na pružanje pravne pomoći.

Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2020. godinu, u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. primarna pravna pomoć pružena je ukupno u 27.189 slučajeva. Ovlaštene udruge pružile su primarnu pravnu pomoć u 20.029 slučajeva, pravne klinike u 1.795 slučajeva, a u upravna tijela županija i Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba u 5.365 slučajeva. U odnosu na oblike primarne pravne pomoći, primarna pravna pomoć je u najvećem broju slučajeva pružena u obliku opće pravne informacije (u 12.348 slučajeva), zatim u obliku pravnog savjeta (u 12.101 slučaju), te u obliku sastavljanja podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (u 1.631 slučaju).

Također, primarna pravna pomoć korištena je radi pravne pomoći u izvansudskom mirnom rješenju spora (u 557 slučajeva) te u obliku zastupanja u postupcima pred javnopravnim tijelima (u 552 slučaja).¹²

U usporedbi s 2019., kada je primarna pravna pomoć pružena u ukupno 20.679 slučajeva, u 2020. je došlo do povećanja broja pružene primarne pravne pomoći za 31,48%. Pri tome su povećanje broja pružene primarne pravne pomoći zabilježila upravna tijela županija i Gradski ured za opću upravu Grada Zagreba te ovlaštene udruge. Jednako kao i 2019., i u 2020. primarna pravna pomoć je u najvećem broju slučajeva pružena u obliku opće pravne informacije i pravnog savjeta, pri čemu su ova dva oblika primarne pravne pomoći pružena u gotovo podjednakom broju slučajeva. No, u odnosu na 2019. zabilježen je pad broja pružene pravne pomoći u obliku sastavljanja podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela, dok je došlo do povećanja broja pružene primarne pravne pomoći u obliku pravne pomoći u izvansudskom mirnom rješenju spora i zastupanja u postupcima pred javnopravnim tijelima.

Nakon što je 11. ožujka 2020. proglašena epidemija bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2 županije su prilagodile organizaciju rada novonastaloj situaciji i uputama nadležnih županijskih stožera civilne zaštite. Tako je i vezano za obavljanje povjerenih poslova državne uprave koji se odnose na pružanje besplatne pravne pomoći pojačana komunikacija sa strankama i korisnicima besplatne pravne pomoći putem telefona, elektroničke pošte.

¹² U izvještajnom razdoblju u **Osječko-baranjskoj županiji - Upravni odjel za opću upravu** podneseno je ukupno 279 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobrena su 177, odbijena 27, odbačeno 15, obustavljena 32, pet proslijeđeno te se 23 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2020. U izvještajnom razdoblju u **Vukovarsko-srijemskoj županiji - Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb** podneseno je ukupno 224 zahtjeva za ostvarivanje sekundarne pravne pomoći. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 170, odbijeno osam, jedan odbačen, obustavljeno deset, te se 35 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2020.

ANALIZA SUSTAVA PRIMARNE PRAVNE POMOĆI IZ ASPEKTA UDRUGE ZA PODRŠKU ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA 2021. - 2022.

I tijekom 2021. je na snazi mnoštvo mjera, proglašanih uslijed epidemije bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2, te su se svi, pa tako i uredi Udruge, ponovno prilagodili organizaciju rada novonastaloj situaciji. Pojedine epidemiološke mjere jenjavaju 2022. godine, te se većina aktivnosti organizira uživo.

Prema Izvješću Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2021. godinu primarna pravna pomoć pružena je ukupno u 24.950 slučajeva. Ovlaštene udruge pružile su primarnu pravnu pomoć u 19.190 slučajeva, pravne klinike u 1.899 slučajeva, a u upravna tijela županija i Gradski ured za opću upravu i imovinsko-pravne poslove Grada Zagreba u 4.224 slučajeva. U odnosu na oblike primarne pravne pomoći, primarna pravna pomoć je u najvećem broju slučajeva pružena u obliku pravnog savjeta (u 12.327 slučajeva), a zatim u obliku opće pravne informacije (u 9.614 slučajeva). Nadalje, primarna pravna pomoć pružena je u obliku sastavljanja podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (u 1.891 slučaju), u obliku zastupanja u postupcima pred javnopravnim tijelima (u 587 slučajeva) te je korištena i u obliku pravne pomoći u izvansudskom mirnom rješenju spora (u 531 slučaju).¹³

Udruga je prvih šest mjeseci 2021. godine, te isto tako 2022. godine primarnu pravnu pomoć pružala isključivo sufinanciranim sredstvima drugih projekata, poput (Re)aktivacija starijih osoba!¹⁴, PEPA – Prevencija – Edukacija – Podrška – Aktivacija¹⁵, te su nam, kao i drugim pružateljicama odobrena sredstva Ministarstva pravosuđa i uprave za projekt tek od druge polovice godine, tj. od lipnja. Odobrena su nam, sredstva od iznosu od 94.921,00 kuna (12.598 eura), što je pokrilo rad dvije zaposlenice, po jedna u uredu, u iznosu od 30% radnog vremena, te voditelja projekta u iznosu od 10% radnog vremena. No neovisno o istom, pružanje primarne pravne pomoći, zahvaljujući navedenim sredstvima, te udjelima pojedinih

¹³ vidi str. 8. Izvješća :“U odnosu na oblike primarne pravne pomoći, primarna pravna pomoć je u najvećem broju slučajeva pružena u obliku pravnog savjeta (u 12.327 slučajeva), a zatim u obliku opće pravne informacije (u 9.614 slučajeva). Nadalje, primarna pravna pomoć pružena je u obliku sastavljanja podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela (u 1.891 slučaju), u obliku zastupanja u postupcima pred javnopravnim tijelima (u 587 slučajeva) te je korištena i u obliku pravne pomoći u izvansudskom mirnom rješenju spora (u 531 slučaju).“

¹⁴ <https://pzs.hr/popis-projekata-2021/reaktivacija-starijih-osoba-ii-godina-provedbe/>

¹⁵ <https://pzs.hr/popis-projekata-2021/pepa-prevencija-edukacija-podrška-aktivacija/>

partnerskih organizacija omogućio je, uz terenski rada, i osmosatno radno vrijeme i mogućnost zaprimanja korisnika.

Ukupan broj korisnika besplatne primarne pravne pomoći tijekom 2021. godine, obuhvaćenih uredima Vukovar i Osijek iznosio je jednako kao i prošle godine, 400, a odgovoreno je na nešto veći broj upita, točnije 1000, korisnika besplatne pravne pomoći na području Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije (opća pravna informacija, pravni savjet, sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela, zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima). Ostvareno je 52 izlaska na teren (u Vinkovce, Županju, Borovo, Sarvaš, Belišće i Đakovo).

	VRSTA PRAVNOG PROBLEMA	BROJ KORISNIKA URED VUKOVAR	BROJ KORISNIKA URED OSIJEK
1.	Zakon o obveznim odnosima	35	35
2.	Obiteljski zakon	36	22
3.	Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima	22	36
3.	Zakon o radu	13	12
4.	Mirovinsko i zdravstveno osiguranje	23	19
5.	Upravni postupci	10	5
6.	Ovršni postupci	14	15
7.	Zakon o socijalnoj skrbi	7	25
8.	Zakon o nasljeđivanju	13	12
9.	Civilne žrtve rata	2	1
10.	Upućivanje na sekundarnu pr. pomoć	16	10
12.	Komunalno	5	5
13.	Prava potrošača	4	3
	Ukupno:	200	200

Od 400 korisnika uredima Udruge u Osijeku i Vukovaru obratilo se 278 žena i 122 muškaraca. Osobama ispod 18 godina nismo pružali pravnu pomoć, niti su nam se javljale te dobne skupine. Po dobi, korisnike smo podijelili od 18-30 godina, 31-65 godina te +65 godina. Uredi Vukovar i Osijek zaprimili su 45 osoba do 30 godina, 252 korisnika u dobi između 31-65 godina, dok je korisnika preko 65 godina bilo 103.

Ured Vukovar najveći broj korisnika zaprimio je s područja Vukovara 100, Vinkovaca 27 te ostala mjesta: Županja, Borovo, Trpinja, Bršadin, Orolik, Jarmina, Gunja, Ivankovo, Jankovci, Sotin, Dalj, Ilok, Šodolovci.

Ured Osijek najveći broj korisnika zaprimio je s područja grada Osijeka 95. U 2020. godini, ured Vukovar i Osijek pružili su 328 općih pravnih informacija, pružili su 29 pravnih savjeta, te sastavili 13 podnesaka pred javnopravnim tijelima.

Kako su naši korisnici najčešće osobe starije životne dobi pomogli smo im u komunikaciji s javnopravnim tijelima te u pisanju podnesaka koje im je uvelike olakšalo komunikaciju s javnopravnim tijelima obzirom da se pokazalo kako su korisnici slabo ili nedovoljno educirani o pisanju istih. Gotovo svaki korisnik koji se obratio za pomoć je pored pravne imao potrebu i za emocionalnom podrškom.

Tijekom provođenja projekta „Besplatna pravna pomoć – jednakost svih pred zakonom“ u projekt smo, kao i ranijih godina uključili stare/nove volontere. Nove smo educirali, a potom su pomagali u pružanju usluge korisnicima, u vidu emocionalne podrške, te uz mentorstvo i pravnu podršku, sudjelovali su u organizaciji javnih događaja koje je organizirala Udruga za podršku i koje su organizirali druge organizacije, zajedno s voditeljem projekta te suradnicama na projektu išli su u terensko informiranje sugrađana „Karavana“ - promovirajući institut besplatne pravne pomoći. Činilo se to manjim mjestima, poput Sotina, Opatovca, Mohova, Lovasa i Tovarnika, u Vukovarsko-srijemskoj županiji i Bizovca, Semeljaca, Šodolovaca, Habjanovaca i Brođanaca u Osječko-baranjskoj županiji. *Ova aktivnost pokazala se veoma uspješno i reciprocitetnom kako za zaposlenike/volontere, tako i same korisnike, jer su se neki „problemi“ rješavali i odmah na terenu, a neki su prvi puta čuli za ovo pravo.*

Od 1. lipnja do 31. prosinca 2022. godine Ministarstvo pravosuđa i uprave financira projekt „Besplatna pravna pomoć – jednakost svima i pristup pravdi 2022.“ Projekt provodimo u partnerstvu s **Centrom za mir, nenasilje i ljudska prava i Udrugom žena Vukovar.**

1.6.2022 – 30.11.2022.	Ured Vukovar	Ured Osijek
Broj korisnika	172	183
Spol (žene)	127	134
Spol (muškarci)	45	49
Dob (18-30)	2	10
Dob(31-65)	113	132
Dob (+65)	45	41
Zaposleni	47	51
Ne zaposleni	65	66
U mirovini	60	66

Korisnici Ureda Vukovar i Osijek su svih dobnih skupina, a prema statistici korisnika za 2021. i 2022. godinu najveći broje korisnika je u dobi od 31. do 65. godine života. Prema spolu više su nam se obratile žene. Prema strukturi korisnika u 2021. godini najviše su se obratili korisnici koji su u mirovini dok u 2022. godini najviše su se obratili korisnici koji nisu u radnom odnosu.

Najveći broj korisnika nam se obratio putem telefona ili neposredno u prostorijama ureda Vukovar/Osijek, dok je veliki broj naših korisnika informatički nepismeno te se ne služe e-mailom. Korisnicima koji se služe e-mailom odrađeni podnesci su poslani putem e-maila.

Gotovo svi korisnici koji su nam se obratili za pomoć su pored pravne pomoći imali potrebu i za emocionalnom podrškom. *Većina naših korisnika ima završeno samo osnovnu školu ili je bez škole te smo im potrebni u komunikaciji sa institucijama kojima se obraćaju za pomoć. Uloga djelatnika ureda Vukovar i Osijek također je i da zaposlenici/volonteri budu i osobe od povjerenja prilikom odlaska korisnika pred instituciju ili da posredujemo između korisnika i institucije. Korisnici nam se obraćaju po drugo mišljenje kada su već dobili mišljenje nadležnih institucija, pomoć smo im oko popunjavanja zahtjeva i ostalih podnesaka prema javnopravnim tijelima. Često se jave kada su već prošli svi rokovi ili kad je ostalo još malo vremena do završetka roka te očekuju od nas da ćemo mi to uspjeti riješiti. Kritiziraju djelatnike institucija i drugih organizacija. Često im je netko drugi kriv, ne vide da su oni ti koji bi se trebali zauzeti za sebe. Nemaju povjerenja u institucije i tuže se na sporost u rješavanju njihovih problema.*

Ured Vukovar najveći broj korisnika u 2022. godini zaprimio je s područja grada Vukovara i Vinkovaca, a od ostalih mjesta s područja Vukovarsko-srijemske županije obratili su se korisnici iz: Županje, Borova, Trpinje, Bršadina, Orolika, Jarmine, Gunje, Ivankova, Stari Jankovaca, Sotina, Iloka, Cerića, Vere, Siska, Štitara, Bapske, Nuštra, Gaboša, Čakovaca, Bogdanovaci, Tompojevci, Negoslavaca, Svinjarevaca, Rokovaca, Mikluševaca, Tovarnika, Aljmaša, Komletinaca, Petrovaca, Mirkovaca, Otoka, Berka, Mohova i Šarengrada.

Ured Osijek je najveći broj korisnika u 2022.godini zaprimio s područja grada Osijeka, Đakova, Belišća, Valpova te Našica i Donjeg Miholjca dok iz manjih mjesta su nam se korisnici javljali iz: općine Erdut, Dalj, Aljmaš, Bijelo Brdo, Sarvaš, Nemetin, te Beketinci, Vuka, Čokadinci, Donji Andrijevc, Habjanovci, Šodolovci, Semeljci, Bizovac i sl.

Korisnici koji su nam se obratili za pomoć su pored Hrvata i pripadnici manjinskih naroda poput; Srba, Mađara, Rusina i Ukrajinaca, Nijemaca i Bošnjaka. Uglavnom dolaze iz manjih mjesta koja gravitiraju oko gradova Vukovara, Vinkovaca i Županje. Od navedenih mjesta s većinskim Srpskim stanovništvom su mjesta: Negoslavci, Borovo, Trpinja, Bršadin, Orolik, Vera, Gaboš i Mirkovci. Mjesta u kojem je veliki broj Rusina su: Mikluševci i Petrovci, a dok mjesta u kojem pored Hrvata i Srba žive i veliki broj Mađara su: Čakovci i Stari Jankovci. Korisnici Ureda Osijek su također pripadnici nacionalnih manjina poput Mađara, Srba, Ukrajinaca, Čeha, Rusina. Uglavnom dolaze iz manjih mjesta na području Osječko-baranjske županije.

Najvećem broju korisnika pružena je opća pravna informacija, zatim pravni savjet te pomoć oko sastavljanja podnesaka prema javnopravnim tijelima. Najviše upita je bilo vezano za Zakon o obveznim odnosima te su informirani o: ugovorima o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, oporuci, ugovoru o darovanju, ugovoru o najmu, zastari rokova, kupoprodaja, ugovor o gradnji i dr. Iz Obiteljskog zakona: najčešće upiti vezani su za alimentaciju, uzdržavanje supružnika, rastava braka. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima; susjedski odnosi, povrede prava vlasništva, prava služnosti, razvrgnuće suvlasništva. Zakon o socijalnoj skrbi; minimalna novčana naknada, osobna invalidnina, doplatak za pomoć.

	VRSTA PRAVNOG PROBLEMA	BROJ KORISNIKA URED VUKOVAR 2021/2022	BROJ KORISNIKA URED OSIJEK 2021/2022
1.	Zakon o obveznim odnosima	74	84
2.	Obiteljski zakon	72	52
3.	Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima	32	41
3.	Zakon o radu	16	21
4.	Mirovinsko i zdravstveno osiguranje	45	45
5.	Upravni postupci	19	22
6.	Ovršni postupci	20	36
7.	Zakon o socijalnoj skrbi	26	26
8.	Zakon o nasljeđivanju	18	29
9.	Civilne žrtve rata	3	3
10.	Upućivanje na sekundarnu pr. pomoć	29	29
12.	Komunalno	10	25
13.	Prava potrošača	8	10
	Ukupno:	372	423

IZAZOVI I POZITIVNI ASPEKTI U PRUŽANJU PRIMARNE PRAVNE POMOĆI

Mnogobrojni su izazovi u pružanju primarne pravne pomoći. Mnogobrojne pružateljice primarne pravne pomoći, ukazuju godinama na lokalne/regionalne i nacionalne izazove. Tako je i Udruga u svojoj Analizi za 2015.-2018. navodi nekoliko smjerova u kojima se pojavljuju izazovi u radu, a koji se mogu primijeniti i na razdoblje od 2018.-2022. godine. Jedan se usmjerava na kapacitete organizacija koje su pružateljice primarne pravne pomoći, a što se očitovalo i na razini Udruge. Bilo da je riječ o nedostatnom financiranju ili da je riječ o odljevu kvalitetnih pružatelja/ica, ili nedostatka edukacija na području primarne pravne pomoći. Drugi se usmjerava na korisnike, te njihove kapacitete u proaktivnoj proradi svojih pravnih problema, kao i kapacitete u komunikaciji prema tijelima kojima se obraćaju, kao i pružateljima primarne pravne pomoći, te različitost pravnih problema s kojima se javljaju. Manji dio izazova tiče se pravnog okvira pružanja primarne pravne pomoći, te su više usmjereni na sekundarnu pravnu pomoć (npr. omogućiti odvjetnicima da raskinu punomoć (sekundarna pravna pomoć) u opravdanim razlozima). Lokalno, doživjeli smo u razdoblju od 2016.-2021., kako se veliki broj mladih osoba iselilo iz Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije, roditelji su ostali sami te su često meta raznih prijevara.

Također od izazova, u radu ureda Vukovar i Osijek, primijećeno je kako veliki broj osoba (osobito žena i djece) ne prijavljuju nasilje zbog stida ili nepovjerenja u učinkovitost državnih tijela i ustanova te osobito pravosuđa što ukazuje na potrebu za daljim razvojem različitih oblika podrške u zajednici kako bi sačuvali psihičku stabilnost i zdravlje svih građana. Isto se odražava i na primarnu pravnu pomoć. Slaba vjera kako će se njihov pravni problem riješiti, ili da „besplatno“ znači eventualni pomak u njihovom rješavanju problem. Mnogi se javljaju kasno, kada su rokovi prošli, ili nisu niti imali priliku da podnesu prigovor/žalbu u pojedinoj situaciji. Jedan dio korisnika nije u sferi primarne pravne pomoći, već isključivo sekundarne, a tu dolaze drugi izazovi, poput strogog imovnog cenzusa, ili potrage za odvjetnikom.

Besplatna pravna pomoć mora biti besplatna za korisnika, no ne i za sustav, koji deinstitucionalizira svoju obvezu da svaki građani (i stranac pod zakonskim uvjetima) ima pravo na pristup pravosuđu. U tom smislu izazovno je biti kvalitetan i konzistentan pružatelj/ica primarne pravne pomoći, jer se u RH usluga često ne financira iz sredstava nacionalnih donatora, a lokalna sredstva nisu dostatna niti za jedan mjesec pružanja pomoći. Od nacionalnih, ključnu ulogu ima Ministarstvo pravosuđa i uprave RH, kojem treba više sredstava kojima bi raspolagala za projekte pružateljica. No izazovno je svake godine podnositi projektni prijedlog, koji mora sadržavati i elemente inovativnosti, povećavanja broja korisnika/usluga, te ujedno ukazivati na onu istu kvalitetu i konzistenciju, koja je teško održiva.

Ujedno isti se stavlja u poziciju konkurencije, što je neposredni učinak financiranja koje provode Ministarstva.

Neke od ostalih izazova s kojima smo se susretali su:

- I. Kompleksnost emocija korisnika i/ili članova obitelji,
- II. Ventiliranje – „protiv sustava ”,
- III. Emocionalna nedorečenost – odnosi u obitelji i pomanjkanje međusobne komunikacije i razumijevanja,
- IV. Pomanjkanje praktičnosti u pružanju savjetovanja u svim područjima,
- V. Neprestano „trošenje” u savjetovanju, radnjama pisanja i obrazloženja,
- VI. Niveliranje potrebe i mogućnosti sustava i korisnika – prilagodba pružatelja,
- VII. Održavanje stabilnost korisnika/ice tijekom postupka,
- VIII. Pružanje podrške nakon završene radnje ili postupka,
- IX. Nedostupnost usluge primarne pravne pomoći u manjim, ruralnim mjestima Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije u odnosu na manjak ovlaštenih pružatelja te samim time otežan pristup institucijama te nemogućnost ostvarivanja i zaštite prava građana, te nedostatna promocija instituta primarne pravne pomoći u odnosu na manja, ruralna mjesta,
- X. Otežanost pristupa besplatnoj pravnoj pomoći u cijeloj Hrvatskoj kao rezultat nedostatnog i projektnog financiranja, što pružateljima otežava rad, a korisnicima pristup usluzi,
- XI. Povećane potrebe korisnika izazvane brojnim okolnostima vanjskim i unutrašnjim poput rata, poplava, potresa kao i migracije stanovnika što rezultira i povećanom potrebom za primarnom i sekundarnom pravnom pomoći,
- XII. Povećanje kvaliteta usluga kroz edukacije najosjetljivijih društvenih skupina,
- XIII. Razvoj suradničkih odnosa različitih pružatelja usluga, javnopravnim tijelima, institucija te organizacijama civilnog društva za podršku uključivanja najranjivijih osoba u zajednici i zajednički rad na kvalitetnijoj i uvijek dostupnoj i besplatnoj podršci,
- XIV. Senzibilizacija i osvještavanje građana i predstavnika javnopravnih tijela i organizacija civilnog društva za pravnom podrškom korisnicima, pravnom sustavu, praksi i mogućnostima ostvarivanja navedene podrške.

Pozitivni aspekti pružanja primarne pravne pomoći također imaju velike benefite, te iako je isto uređeno međunarodnim i nacionalnim aktima i dokumentima, načelno izvire iz potrebe za pomoći osobi u problemu. Tako je i Udruga, iako od svoga osnivanja (2006.) usmjerena na ostvarivanje prava i poboljšanje društvenog položaja i statusa žrtava i svjedoka (s naglaskom na kazneni postupak) postaje 2015. godini ovlaštena pružateljica primarne pravne pomoći (naglasak na tzv. građanskim predmetima), pri registru Ministarstva pravosuđa RH. Informacija o radu ureda Vukovar i Osijek, te terensko promoviranje i rad uzrokuju da se uz širenje strukture korisnika, povećava i prepoznatljivost same organizacije, njezinih pružatelja i volontera. Pozitivno je što isto uvjetuje razvoj postojećih i novih suradnih i partnerskih odnosa, pa i partnerstva pri prijavi za natječaj Ministarstva pravosuđa i uprave. Pozitivni aspekti su sastanci, komunikacija između pružateljica, međusobno sudjelovanje na javnim

dogadajima, što doprinosi kvaliteti pružanja primarne pravne pomoći u lokalnoj zajednici, disperzivnost informacija na terenu, te činjenica kako se organizacije same educiraju i razmjenjuju informacije u svrhu što bolje i brže pomoći korisniku iz različitih pravnih područja. Prema institucijama i javnim tijelima razvija se suradnja, a koja u konačnici, također, ide u smjeru brze i moguće pomoći korisniku na lokalnoj razini. To je ključan aspekt primarne pravne pomoći i pristup pravosuđu, a time i javnopravnim tijelima.

Drugi pozitivan aspekt je brzina usluge povezana sa satisfakcijskom korisnika. Ponajviše kada je ista u smislu opće pravne informacije, a vidjeli smo iz gore navedenih analiza po godinu kako je to najraširenija usluga svih pružatelja pravne pomoći. Specifičnost Udruge je u činjenici kako usluga pružanja primarne pravne pomoći nije isključiva usluga, već jedna od brojnih usluga. Temeljne usluge su one koje su i dalje usmjerene prema žrtvama i svjedocima kaznenih djela. To su usluge koje su se pokazale više nego korisnima u radu s korisnicima primarne pravne pomoći, četo osobama starije životne dobi, osobama s invaliditetom ili socijalno ugroženim osobama. Radi se o uslugama ventiliranja negativnih emocija, aktivnom slušanju i refleksiji – o emocionalnoj podršci i pomoći. Ona je često vremenski najtrajnija, ali i najkorisnija jer se „rješava“ hitna stresna situacija uslijed pomanjkanja informacija ili postojanja kontradiktornih informacija.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Temeljem iznesenih podataka o radu Udruge, tijekom proteklih osam godina, na pružanju i promidžbi besplatne pravne pomoći, slobodni smo iznijeti svoje zaključke i preporuke.

Primarna djelatnost Udruge za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela usko je povezana sa skupinama koje su potencijalni korisnici besplatne pravne pomoći. Iako je Udruga nastavila vrijedno raditi na promicanju svojih temeljnih ciljeva i pružanja usluga svojim ciljanim korisnicima, tijekom proteklih godina profilirala se u respektabilnog pružatelja besplatne pravne pomoći na području dvije najistočnije slavonske županije. Posebno stoga što na tom području živi dosta starije populacije, u ruralnim sredinama, slabijeg socioekonomskog statusa i niže razine pravne pismenosti. Djelovanjem Udruge osigurava se ravnomjerna regionalna rasprostranjenost sustava besplatne pravne pomoći. Statistički pokazatelji jasno ukazuju na potrebu korisnika za uslugom besplatne pravne pomoći. Osim toga, ujednačen broj korisnika usluga besplatne pravne pomoći govori o prepoznatljivosti rada Udruge i njezinom pozicioniranju na mapi organizacija civilnog društva koje rade u interesu građana. Svoju posvećenost dobiti građana, posebno socijalno ugroženih kategorija stanovnika, Udruga je pokazala pružajući usluge besplatne pravne pomoći i kada za to nije uživala financijsku podršku države. Osim konkretnog pružanja usluga primarne pravne pomoći, Udruga je bila vrlo aktivna i u promidžbenim aktivnostima i aktivnostima unaprjeđenja sustava besplatne pravne pomoći. Organiziranjem okruglih stolova i drugih suradničkih oblika, razvijena je suradnja s državnim tijelima, javnim institucijama i udrugama koje se bave promicanjem i zaštitom određenih kategorija stanovništva. Na takvim susretima Udruga je aktivno sudjelovala u osmišljavanju i davanju prijedloga za poboljšanje sustava besplatne pravne pomoći. Kao posebno važan i koristan dio aktivnosti Udruge izdvajamo aktivnosti terenskog obilaska naselja. Zaposlenici i volonteri Udruge nisu samo sjedili i čekali korisnike, već su se obilaskom terena fizički približavali korisnicima. Tako su, osim educiranja građana o njihovim pravima i mogućnostima, osiguravali primarnu pravnu pomoć građanima doslovno „na kućnom pragu“. Činjenica da dio građana uopće nije čuo za besplatnu pravnu pomoć govori o nužnosti dalje promocije ovoga prava. Napomenimo još jednom da je Udruga koristila svaku priliku, u okviru svojih drugih projekata, osvještavati građane o njihovom pravu i mogućnostima ostvarivanja besplatne pravne pomoći.

Zaključak 1: Udruga je posvećena promicanju temeljnih ljudskih prava, posebice prava na pristup sudu, savjesnim i odgovornim pružanjem besplatne pravne pomoći, suradnjom sa sličnim organizacijama, državnim tijelima i drugim stakeholderima, te organiziranjem prezentacijskih aktivnosti kojima se podiže razina pravne pismenosti naših građana.

Preporuka 1: Pojačati promidžbene aktivnosti sustava besplatne pravne pomoći kroz terenske obilaske, podjelu letaka, suradnju s lokalnim jedinicama i mjesnim odborima. Cilj ovih aktivnosti trebalo bi biti podizanje opće razine pravne pismenosti građana, upoznavanje s pravima i mogućnostima njihovog ostvarenja. Za dodatne aktivnosti edukacije građana potrebno je izdvojiti dodatna financijska sredstva.

Analizirajući mjesta iz kojih stižu korisnici usluga besplatne pravne pomoći, vidimo da se, iz godine u godinu, povećava broj mjesta iz kojih dolaze korisnici, odnosno širi se prostorna pokrivenost besplatnom pravnom pomoći u naše dvije županije. To je dokaz prepoznatljivosti i kvalitete rada Udruge. Obzirom na spolnu i dobnu strukturu korisnika, najčešći korisnici su žene i osobe u dobi od 31 do 65 godina. Ovi pokazatelji mogu biti korisni u planiranju budućih aktivnosti, kako izrade projektnih prijedloga, tako i planiranju promidžbenih aktivnosti.

Kada govorimo o vrstama pravnih problema s kojima korisnici dolaze po besplatnu pravnu pomoć, možemo zaključiti da su oni vrlo disperzirani. Pokrivaju različita područja života, od obiteljskih i građanskih, do socijalnih problema. Korisnici često imaju probleme koji zadiru u više pravnih područja. Vrlo je očito kako građani ne razumiju težinu pojedinih pravnih problema, važnost pridržavanja rokova i posljedice njihovog nepoštivanja. Osim toga, iskazuju nepovjerenje prema institucijama i traže emocionalnu podršku.

Zbog navedene disperzije pravnih problema, primarna pravna pomoć građanima pruža se prema različitim pravnim subjektima čija postupanja su propisna pravilima različitih razina (zakonski propisi, podzakonski propisi pravnih osoba s javnim ovlastima, podzakonski propisi tijela jedinica lokale samouprave i drugi). Najčešći oblici pružene pomoći su: opća pravna informacija, pravni savjet i pomoć kod sastavljanja podnesaka prema javnopravnim tijelima. Iako se ne radi o postupanjima pred sudovima, samo informiranje i savjetovanje o pravima građana preduvjet je za njihovo učinkovito ostvarivanje u nekim kasnijim postupcima. Različitost pravnih pitanja građana pred zaposlenike i volontere stavlja dodatne izazove kako bi na ispravan način pomogli korisniku. Zaposlenici udruge moraju imati vrlo široko pravno znanje jer je, za kvalitetan odgovor na zahtjev stranke, potrebno izdvojiti određeno vrijeme. Obzirom na projektno financiranje besplatne pravne pomoći, zaposlenici Udruge moraju raditi na više različitih projekata istovremeno (kako bi se osigurala održivost radnih mjesta). Osim toga, navedena potreba za emocionalnom podrškom (stranke žele da ih netko konačno sasluša, posluša njihove probleme), troši dodatno vrijeme zaposlenika Udruge. Stoga je raditi u Udruzi vrlo zahtjevno i odgovorno. S druge strane, materijalna primanja zaposlenika nesigurna su i ovisе o projektnom financiranju, često su iznosi plaća zaposlenika ispod prosjeka na nacionalnoj razini za poslove slične složenosti što rad u Udruzi ne čini privlačnim za nove zaposlenike, dok kod postojećih može izazvati određena nezadovoljstva i odljev kadrova.

Zaključak 2: Poslovi besplatne pravne pomoći vrlo su zahtjevni zbog širine obuhvaćenih pravnih pitanja. Zaposlenike Udruge to vremenski i emocionalno iscrpljuje. Građani ne razumiju kompleksnost svojih problema te pružatelji pravne pomoći, uz to što moraju biti vrsni pravnici, ponekad i moraju biti i psiholozi.

Preporuka 2: Potrebno je ulagati dodatne napore u informiranje građana o njihovim pravima, te je potrebno osigurati sredstva za projekte ciljane edukacije građana (posebno detektirane kategorije žene i osobe u dobi od 31 do 65 godina). Potrebno je raditi na održavanju kvalitete zaposlenika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć i osigurati sredstva za njihove edukacije i plaće primjerene kompleksnosti posla kojeg obavljaju.

Financiranje rada udruga općenito temelji se na projektnom sustavu. Takav način zahtjeva sustavan rad na planiranju budućih projekata, kako bi se osigurala materijalna sredstva za rad i plaće zaposlenika. Besplatna pravna pomoć financira se na isti način. Time dolazi do određene nesigurnost na strani pružatelja besplatne pravne pomoći jer iz godine u godinu ovise o natječajima resornog Ministarstva.

Prije svega, natječaji se raspisuju kasno (u mjesecu siječnju za aktualnu godinu) i dok cijeli postupak bude završen može proći više mjeseci. U tom početnom periodu, pružatelj besplatne pravne pomoći nema osigurana sredstva za tu namjenu i mora ili raditi volonterski ili raditi dopuštene preraspodjele. Kada projektni prijedlog za dobivanje sredstva prođe, tada se u relativno kratkom roku sredstva moraju potrošiti. Dodajmo tome da Udruga nikada nije sigurna hoće li uopće proći projekt pred resornim Ministarstvom (u slučaju da unaprijed potroše neka sredstva, neće ih imati od čega vratiti). Ovakvim načinom financiranja udruge su stavljene u neravnopravni položaj u odnosu na županijske urede kao pružatelje besplatne pravne pomoći. S druge strane, prema godišnjim izvješćima resornog ministarstva o ostvarivanju prava na primarnu besplatnu pravnu pomoć, udruge su participirale s udjelom od najmanje 70.75% u 2017. godini do čak 79.35% u 2019. godini. Ovi brojevi pokazuju kako su udruge lideri u pružanju primarne besplatne pravne pomoći i da bi se financiranje trebalo prilagoditi njima. Posljednjih godina za primarnu pravnu pomoć izdvaja se oko 2.000.000,00 kuna dok bi, prema projekcijama navedenim u Sektorskoj analizi Ministarstva pravosuđa i uprave, trebalo osigurati gotovo 5.000.000,00 kuna. Na žalost, prema projekcijama proračuna, u 2023. godini sredstva će ostati kao i do sada, a upravo su financije ključ provedbe bilo koje od navedenih preporuka.

Zaključak 3: Sustav financiranja primarne prave pomoći nije odgovarajući zbog vremenske neusklađenosti natječajnog i provedbenog razdoblja. Ukupna financijska sredstva namijenjena primarnoj pravnoj pomoći nisu dostatna za učinkoviti i kvalitetan sustav besplatne pravne pomoći. Određena unapređenja sustava na kojima bi se moglo raditi osujećena su nedostatnim financijskim sredstvima.

Preporuka 3: Radi usklađivanja natječajnog s provedbenim razdobljem raspisivati natječaje za besplatnu pravnu pomoć u rujnu/listopadu za iduću godinu. Trebalo bi iznaći znatno veći iznos financijskih sredstva namijenjenih primarnoj pravnoj pomoći kako bi se moglo raditi na edukaciji građana i zaposlenika udruga, te pružanju konkretnih usluga.

U Vukovaru, prosinac 2022. godina

Danijela Romić, univ. spec. admin. publ., v.pred

IZVORI

Čizmić, J. (2010). *O pružanju besplatne pravne pomoći*. Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci. Vol. 31, br. 1, 389-444.

Jelinić, Z., Knol Radoja, K. (2014). *Analiza hrvatskoga sustava besplatne pravne pomoći u građanskim stvarima u svjetlu dosadašnje prakse Europskoga suda za ljudska prava*. Pravni vjesnik. God. 30, Br. 2, 185-211.

Preložnjak, B., Šago, D. (2010). *Pravno uređenje instituta besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj s osvrtom na zakonska rješenja postjugoslavenskih država*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 60 (3-4), 773-818.

Preložnjak, B. (2015). *Besplatno informiranje i savjetovanje kao pretpostavka pristupa pravosuđu. Evaluacija uređenja u Hrvatskoj iz komparativne perspektive*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 65 (5), 721-742.

Preložnjak, B. (2016). *Teorijska osnova za vrednovanje sustava besplatne pravne pomoći i njezina primjena na aktualno uređenje u Hrvatskoj*. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 66(6), 811-830

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine broj 62/2008, 44/2011, 81/2011

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, Narodne novine broj 143/2013, 98/2019

Izvješće Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2015. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2016. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2017. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa i uprave RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2018. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa i uprave RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2019. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa i uprave RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2020. godinu.

Izvješće Ministarstva pravosuđa i uprave RH o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava za 2021. godinu.